

De când sunt Comisar European pentru multilingvism, reflectez asupra problemelor care sunt supuse dezbaterii în cadrul *Provocărilor multiculturalității într-o Europă lărgită*.

Multilingvismul nu este o problemă singulară. Se interrelaționează cu multe alte arii ale politicilor europene. Pe măsură ce lucrez în acest domeniu îmi dau seama de complexitatea acestei întrepătrunderi. Reflectez asupra limbilor în Europa și te trezești atingând multe din marile probleme ale timpurilor noastre: cetățenie europeană și identitate, globalizare, migrația și multiculturalismul, ca să numesc doar câteva dintre ele.

Scopul acestei conferințe, ale cărei secțiuni și teme le-am parcurs cu entuziasm și curiozitate, este acela de a dezbate și a ajunge la o mai bună înțelegere a acestor concepte și aspecte ale lumii noastre. Rolul meu ar trebui să fie acela de a vă oferi câteva din gândurile și părerile mele privind multilingvismul în contextul actual.

Uniunea noastră a fost dintotdeauna multilingvă. Chiar din prima zi a existenței sale. Prima Lege europeană din 1958 a instituit egalitatea limbilor vorbite în fiecare stat-membru. Cele patru limbi oficiale ale anului 1958 au devenit, astăzi, douăzeci și trei, ceea ce dovedește interesul crescând privind importanța diversității lingvistice. Avem, de asemenea, în acest spațiu european, mai bine de șaizeci de limbi regionale sau minoritare, trei alfabetice și multe limbi ale grupurilor de migranți.

Dar Europa este multilingvă din mai multe puncte de vedere. Nu este vorba doar de creșterea numărului de limbi vorbite în acest spațiu. Avem în vedere, de asemenea, o creștere dramatică a interacțiunii între vorbitorii acestor limbi. Multilingvismul nu se mai referă doar la principiul respectării

Leonard ORBAN

Dialogul intercultural

diversității lingvistice. Pentru europeni, el a îmbrăcat conotații mult mai personale. Astăzi, multilingvismul mai înseamnă să auzi, în timp ce te plimbi pe stradă, ceea ce pare a fi o confuzie de limbi; mai înseamnă și profesori care sunt nevoiți să predea ore unor elevi care poate că nu cunosc limba țării-gazdă. Nimic nu reflectă mai profund caracterul multicultural al Europei de astăzi decât limbile ei.

Pentru multe părți ale Europei, acest dialog intercultural marchează o mare schimbare. În trecut doar regiunile de graniță sau marile metropole cunoșteau acest tip de multiculturalism. Pentru alte părți ale Europei, acest fenomen poate fi mai puțin neobișnuit. Să luăm exemplul nostru: noi ne aflăm la poarta istorică a Europei – un loc al schimbului comercial, diplomatic și cultural. România este de multă vreme casa unor comunități aparținând unor culturi și credințe diferite dar care conviețuiesc în bună vecinătate.

De aceea putem aprecia și afirma că liberul schimb de bunuri, oameni și idei este o sursă de îmbogățire. Europa este și ar trebui să rămână un continent deschis. Această deschidere, această interacțiune cu alte popoare și culturi, stă la baza civilizației și culturii noastre.

Dar mai putem considera că diversitatea poate fi percepută ca o amenințare. Poate alimenta neîncredere și intoleranță. Cum ne asigurăm că astfel de lucruri nu se întâmplă? Cred

că înțelegi direcția în care ar trebui să ne îndreptăm. Obiectivul acestei secțiuni a conferinței se referă la nevoia schimbării de paradigmă: de la a lucra și a acționa pentru europeni la a lucra și acționa cu europenii. Schimbarea de paradigmă este o descriere fericită a ceea ce încercăm noi să realizăm.

Anul European 2008 este dedicat Dialogului Intercultural. Sintagma *dialog intercultural* poate evoca imaginea întâlnirilor între reprezentanți ai comunităților, politicieni și lideri ai diverselor credințe. Poate că aceasta a însemnat cândva Dialogul Intercultural. Dar în acest An European am accentuat nevoia dezvoltării dialogului „la nivelul comunității” – între cetățenii înșiși. Nu dorim ca societățile noastre să fie alcătuite din comunități coexistente și vieți paralele. Trebuie să clădim dialogul între diferite comunități și indivizi pentru a crea societăți mai sustenabile.

Dialogul este acela care conferă „interculturalitatea” unei societăți în locul multiculturalității ei. Această conferință se adresează provocărilor multiculturalismului în Europa de astăzi. Mi-aș permite să afirm că această schimbare de paradigmă este cea mai puternică provocare pe care o trăim acum.

Cum este și firesc, limbile joacă un rol important în acest proces. Pentru că limbile nu doar reflectă Europa. Ele pot ajuta și la crearea Europei. Limbile sunt cea mai eficientă unealtă pe care o putem oferi

cetățenilor noștri pentru a-i ajuta să angajeze un dialog. Pentru a realiza un dialog cu adevărat real, trebuie asigurate condițiile ca toți imigranții să învețe limba țării-gazdă. Și toți cetățenii europeni să învețe noi limbi. Chiar dacă ei nu învață limbile comunităților emigrante, este, totuși, un pas înainte pentru a construi o societate mai coezivă. Și aceasta nu numai pentru că limbile oferă accesul către un cod de comunicare ci mai ales pentru că învățarea unei limbi ne face mai toleranți, mai înțelegători, mai capabili a percepe și a accepta complexitățile societăților noastre.

Limbile construiesc dialogul și zidesc înțelegerea între oameni. Și prin aceste acte, ele fortifică sentimentul de comunitate și înrudire europeană. A trăi simțământul de apartenență la Europa nu necesită nu știu ce fel de cultură pan-europeană. Identitatea europeană se construiește pe acceptarea acelora care sunt diferiți de noi, pe celebrarea diferenței ca *un ceva* ce ne este comun. „Unitate în diversitate” nu este doar motto-ul nostru – este principiul nostru călăuzitor, etosul nostru, obiectivul nostru. În septembrie, Comisia a aprobat noua mea strategie privind multilingvismul. Rolul limbilor ca strategie a coeziunii sociale este dimensiunea majoră a documentului, pentru că societățile mai sustenabile sunt răsplata unei Europe multilingve. Limbile pot ajuta mediul de afaceri să prospere într-un climat geopolitic nou; ele pot consolida punțile de legătură cu

țările din afara Europei; ele pot furniza cetățenilor o paletă mai mare de selecție pe piața joburilor; și un acces egal la servicii și la drepturi.

Dar noua strategie nu pune în lumină doar scopul pentru care limbile sunt importante pentru Europa. Ea stabilește și strategiile menite a ridica gradele de multilingvism în Uniunea noastră.

Este imperios necesar să gândim creativ și să găsim noi metode pentru a promova procesul de învățare a unei noi limbi. Sunt încântat să observ că și acest aspect este atins în cadrul conferinței. Strategia noastră circumscrie și explorarea felului în care media și noile tehnologii sunt capabile să promoveze învățarea unei noi limbi de către europeni. De asemenea, este necesară găsirea pârgurilor de cooperare cu sectorul oamenilor de afaceri. Documentul aprobat privind noua strategie în domeniul multilingvismului subliniază această cerință imperativă pentru susținerea dialogului între mediul de afaceri, media, societatea civilă, școală și mediul academic prin crearea unei platforme relaționale între statele-membre și autoritățile locale care să permită schimbul de experți și de bune practici.

Crearea unei Europe multilingve este, după părerea noastră, o responsabilitate comună.

(Mesaj transmis cu prilejul celei de-a 2-a Conferințe AROSS, organizată la Slănic-Moldova - *Transmodernitatea: manageriabilitatea comunicării într-o lume globală*, între 23-25 octombrie, 2008.)

Traducere din limba engleză și adaptare de

Doina CMECIU

Puține sunt cazurile de filologi dedicați total unei cauze, așa cum este cazul Matildei Caragiu-Marioțeanu (20 iul. 1927, Hrupișta, Grecia - 11 martie 2009, București). De neam aromânesc, cu o solidă pregătire filologică, Domnia Sa a reprezentat la nivel de excelență cercetarea celui mai răspândit dialect al străromânei (desigur, în afara dacoromânei, limba națională a statului nostru). Domeniul de interes l-a constituit nu numai geografia lingvistică, ci istoria limbii române, întrucât crezul ei constant a fost că aromâna, ca și istroromâna, meglenoromâna și, bineînțeles, dacoromâna, este parte a unei arii lingvistice largi, Romania (cu accent pe *a*-ul din mijloc și, desigur, fără *â* din *a*), însumând teritoriile în care se vorbesc limbile romanice (desprinse prin diferențierea dialectală a latinei), de la Atlantic până mult dincolo de Carpați. Dacă luăm în calcul extinderea limbilor romanice în zone extraeuropene (America, Asia, Australia, Oceania), avem o așa-

Cu devotament,

pentru Romania - Matilda Caragiu-Marioțeanu

numită *Romania nova*. Matilda Caragiu-Marioțeanu credea, ca și marii filologi români din secolul al XIX-lea, în valabilitatea termenului Romania și a sintagmei „româna comună”, ca fază a conviețuirii varietăților istorice ale limbii noastre, până la despărțirea celor patru dialecte. Echilibrată, bine informată, lingvista a refuzat ipotezele că poporul și limba română s-ar fi format în sudul Dunării sau – teoria imigraționistă – exclusiv în nordul Dunării, de unde ar fi imigrat în sud, nord și vest. Limba română „este ipostaza actuală a latinei dunărene, vorbită, la dreapta și la stânga Dunării, de patru grupuri de români: dacoromânii, istroromânii, aromânii/macedoromânii și meglenoromânii”, specifică autoarea „Compendiului de

dialectologie română” (1975). Aromâna/macedoromâna și-a găsit în Matilda Caragiu-Marioțeanu cel mai avizat cercetător și militant pentru drepturile acestei populații. A combinat formele de manifestare științifică (tratate, monografii, cu temă predilectă - dialectul aromân) cu cea didactică (a elaborat recent un abecedar pentru aromâni, iar mai înainte, a colaborat la compendii și crestomații de dialectologie, istoria limbii române și romanistică, unele traduse în engleză sau germană). Ei îi aparține editarea celui mai vechi text de serviciu religios scris în aromână, „Liturgier aromânesc, manuscris anonim inedit”.

În 2003, a tipărit la Editura „Expert” o monografie, „Ipostaze”, dedicată actorului Toma Caragiu, fratele ei. I-am

trimis recenzia publicată la Bacău de Andreea Iosub și astfel am înfiripat o relație epistolară și telefonică. În 2007, am felicitat-o la 80 de ani de viață și mi-a promis că va veni la Bacău: „Mă leagă mai multe lucruri de orașul dumneavoastră. Mai întâi, că Toma a făcut o parte din școală acolo, iar pe de altă parte, La Centrul Internațional de Arte «G. Apostu» se află ceva din creația surorii mele, sculptoriță.” Acum 3-4 ani, la Librăria „Junimea” din Iași, am zărit un set de cărți semnate de Matilda Caragiu-Marioțeanu și închinat dialectului aromân, între care și un dicționar român-aromân. Le-am cumpărat fără ezitare, iar acum se află în fondul Bibliotecii Universității din Bacău. Așadar, rămân ideile fără de moarte cuprinse între copertele cărților, dar și modelul unui om pasionat, până la capătul vieții, de adevărul științific.

Ioan DĂNILĂ